

**РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ПРОСТОРОВЕ
ПЛАНУВАННЯ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ:
СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ**

А. Буяновський¹, І. Куспяк², В. Яворська³

*^{1,3}Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

*²Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна*

У 2014 році Україна розпочала складний процес реформування державної і регіональної політики підписанням Угоди про асоціацію з ЄС. Важливим напрямком при цьому мала стати політика планування розвитку територій, яка тривалий період залишалась недостатньо інтегрованою в контексті загальноєвропейського досвіду та практик. Положення Європейської перспективи просторового розвитку (European Spatial Development Prospect), що ґрунтується на цілях посилення просторової орієнтації галузевих політик, забезпечення поліцентричного просторового розвитку та нових відносин між містом та селом, рівного доступу до інфраструктури та знань, зваженого управління природною та культурною спадщиною, і визначають напрями реформування цієї політики [1]. Одним із ключових питань у просторовому розвитку країн ЄС є екологічна збалансованість, роль якої значно посилилась в останні десятиріччя і особливо вона є актуальною нині у зв'язку з глобальними кліматичними трансформаціями і подальшою необхідністю адаптацій усіх сфер людського життя. Адаптація до змін клімату, збереження біологічного різноманіття, збалансування використання ґрунтово-земельних ресурсів, підвищення якості середовища проживання людини, зниження захворюваності та поліпшення здоров'я людини – це не виключний перелік питань, які стоять сьогодні перед суспільством і потребують нагального вирішення. Нині ці питання визначені рамками національних та глобальних Цілей розвитку 2030. Практична сторона цієї проблематики - продумана організація території, її раціональне і стале (збалансоване) використання з урахуванням функцій компонентів природного середовища, їх вразливості/чутливості до антропогенних впливів.

Сучасні розробки різноманітних схем регіоналізації (районування) України зберігають традиційну ґносеологічну спрямованість і не мають статусу територіальних управлінських одиниць. В той же час Асоціація європейських регіонів ставить перед країнами Центрально-Східної Європи, що входять чи мають намір увійти до ЄС, чітку

вимогу – офіційної, законодавчо затвердженої регіоналізації країни. Зауважимо, що Україна лишається чи не єдиною східноєвропейською країною, яка цю вимогу ще не виконала. Європейський досвід стверджує, що для розроблення і реалізації державної регіональної політики країну необхідно офіційно регіоналізувати. Таким чином, головне цільове призначення регіоналізації країни – створення сучасної територіальної основи для розроблення і реалізації державної регіональної політики і формування відповідних регіональних органів державного управління. При цьому традиційні цільові настанови попередніх схем економічного чи соціального районування країни, такі як формування економічних та соціально-економічних комплексів, повне й ефективне використання наявного природно-ресурсного потенціалу та трудових ресурсів, створення районних (регіональних) систем виробничої та соціальної інфраструктури, реалізація програм екологічного оздоровлення районів (регіонів), покращення територіальної організації виробництва та розселення, планування територій та ін., залишаються в силі, оскільки регіоналізацію слід розглядати як продовження традиційного районування в сучасних умовах [4]. І разом з тим пріоритетне завдання офіційної регіоналізації України загалом, так і Одеського регіону зокрема, полягає саме у створенні основи для ефективної розробки і реалізації державної регіональної політики.

Нині планування територій набуло значного поширення: У різних країнах його ведуть у різних формах – розроблення генеральних планів міст, районне планування, ландшафтне планування, регіональне планування, територіальне планування. У вітчизняній географії всі ці підходи об'єднують в один науковий напрям – геопланування. У європейських країнах планування територій стало обов'язковою складовою управління соціально-економічним розвитком. Планувальні схеми розробляють для всіх регіонів, для країн в цілому, для груп сусідніх країн та макрорегіонів.

У 1997 р. Українським державним інститутом проектування міст «Діпромисто» з участю Ради по вивченню продуктивних сил НАН України, академічних та відомчих науково-дослідних інститутів та установ був розроблений проект Генеральної схеми планування території України (ГС) як основний документ планування території держави. Надалі ГС планування території України була затверджена Законом України (2002 р.) і запропонована до реалізації центральним і регіональним органам державної влади та місцевого самоврядування. Вона визначає пріоритети та засади планування і використання території країни, вдосконалення систем розселення, забезпечення

сталого розвитку регіонів і населених пунктів, розвитку виробничої, інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури, формування національної екологічної мережі.

Сучасне використання території країни відзначається надмірним техногенним навантаженням на довкілля, високим ступенем його забруднення та ін. природно-техногенних небезпек. Для існуючої системи розселення властива неузгодженість соціального, економічного, містобудівного та екологічного аспектів розвитку населених пунктів та прилеглих територій, надмірна концентрація населення та виробництва у великих містах, уповільнений розвиток більшості середніх і малих міст, селищ і сіл, недостатній рівень розвитку соціальної та інженерно-територіальної інфраструктури.

Децентралізація в Україні бере свій відлік з 2014 р. Законодавчою основою стали Розпорядження КМУ «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» та «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [2, 5]. Суть реформи децентралізації полягає в збільшенні повноважень і фінансових можливостей органів місцевого самоврядування, механізмів ефективного управління територіями в інтересах держави та громадян. На фоні окремих успіхів та позитивної динаміки створення громад, варто зазначити і те, що через дію низки чинників відповідні зміни до Конституції України не відбулися, зокрема щодо визначення нової адміністративно-територіальної одиниці — громади. Окремі підстави для функціонування громад були здійснені шляхом фінансової децентралізації, саме були прийняті відповідні зміни до Бюджетного та Податкового Кодексів України.

Основною метою проведення цієї реформи є забезпечення надання населенню високоякісних та доступних публічних послуг незалежно від місця проживання, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території. Децентралізація повинна вирішити проблему низького рівня організації влади на місцевому рівні, малоєфективного управління суспільним розвитком на регіональному рівні. Це має відбутись за рахунок сприяння утворенню спроможних територіальних громад та підтримки їх розвитку, передачі максимальної кількості повноважень місцевим органам влади та надання таким органам можливості для практичної реалізації делегованих їм повноважень [6].

В Одеській області після проведення адміністративної реформи у 2020 році нині нараховується 7 адміністративних районів от

91 ТГ (територіальних громад, раніше – ОТГ – об'єднані територіальні громади).

Процес децентралізації в Україні проходить досить контрверсійно. Зокрема, основними проблемами є забезпечення належного рівня спроможності щойно створених ТГ та екологічна інтегрованість їх просторового планування в контексті загальноєвропейського досвіду [1, 3]. Практика проведення децентралізації в Одеському регіоні виявила і ряд інших проблем. Зокрема, щодо визначення цілей розвитку і управління ТГ можна визначити такі:

- брак кадрів для забезпечення ефективного управління розвитком громад;

- слабе розуміння стратегічного бачення розвитку ТГ, проблеми при розробці Стратегій розвитку громад та їх загальний низький рівень;

- недостатня забезпеченість просторовими даними;
- відсутність експертної оцінки територіального капіталу ТГ;
- неузгодженість стратегічних документів розвитку окремих громад між собою та з документами територіального (просторового) планування районного і обласного рівнів;

- домінування локальних короткострокових інтересів над довгостроковими стратегічними інтересами розвитку регіонів і держави в цілому;

- плінність і часта змінюваність керівних кадрів, політична нестабільність;

- відсутність належного досвіду і кваліфікації у осіб, що займають керівні посади в ТГ;

- формування управлінських структур не за професійним, а за іншими чинниками (спільний бізнес, родинні чи приятельські зв'язки, політичні чинники тощо).

Головні наслідки дії негативних чинників децентралізації:

- відставання у темпах здійснення децентралізації від планованих;
- недотримання оптимальних параметрів (за показниками розміру, людності тощо) при утворенні ТГ і районів;

- збільшення диференціації у рівнях і показниках соціально-економічного розвитку громад; • посилення нерівності просторового розвитку;

- утворення депресивних територій з низьким потенціалом соціально-економічного розвитку, значними соціальними, проблемами;

- посилення екологічних проблем в окремих ТГ.

Державна і регіональна політика має бути направлена на

врахування економічних, соціальних та екологічних аспектів, пов'язаних з реалізацією зазначених планів та їх наслідків. Однак, екологічна проблематика часто недостатньою мірою враховується при розробці планів розвитку. Вкрай актуальним в контексті вирішення зазначеної проблеми є забезпечення імплементації процедури стратегічної екологічної оцінки (СЕО) в розробку планів просторового розвитку ТГ.

Головна мета планування територій регіонів – підвищення якості життя населення. Це може бути досягнуто через вирішення методами планування території найкращого просторового поєднання природи – населення – господарства на кожній ділянці регіону. Як зазначає [4], планувальне впорядкування природного середовища орієнтоване на формування природного каркасу екологічної безпеки території, планування розселення – на просторову організацію населення з гарантованою екологічною безпекою та можливостями активної господарської діяльності, розміщення виробництва – на ефективне використання природно-ресурсного потенціалу території, трудових ресурсів та мінімізацію забруднення довкілля.

Враховуючи увагу до імплементації цілей сталого розвитку 2030 слід очікувати і змін нормативної документації для місцевого рівня. В першу чергу йдеться про Ціль 11 «Сталий розвиток міст та громад», підготовку Концепції запровадження інтегрованого розвитку громад [1] — документа стратегічного планування, що визначає довгострокові, просторові та соціально-економічні пріоритети розвитку громади, розробляється із залученням місцевих мешканців та інших заінтересованих сторін (стейкхолдерів) і виступає передумовою розроблення містобудівної документації на місцевому рівні на принципах сталого розвитку з метою підвищення якості життя, доступності та рівності можливостей, сприяння розвитку соціальних відносин громадян та бізнесової активності, оптимізації адміністративної діяльності, координується з державними і регіональними програмами розвитку. Посилення зв'язків стратегічного і територіального (просторового) планування, вдосконалення нормативної бази останнього також є нагальними.

Список використаних джерел

1. *Інтеграція екологічної складової в просторові плани громад (методичні настанови)*. Під ред. акад. Л.Г. Руденка. Київ : Інститут географії НАН України, 2020. 168 с.
2. *Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні*. url: zakon.rada.gov.ua/laws/show/333—2014-%D1%80.
3. *Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування*. url: decentralization.gov.ua/uploads/library/file/526/10.01.2020.pdf.
4. *Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики*.

Навч. посіб. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, В. В. Яворська. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 372 с.

5. Розпорядження КМУ № 591-р від 18 червня 2014 р. «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». url: [zakon.rada.gov.ua/laws/show/591—2014-%D1%80](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80).

6. Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року. (2017) Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275. url: www.kmu.gov.ua/ua/npras/249935442.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА СУЧАВСЬКОГО ПОВІТУ) В ГАЛУЗІ ТРАНСКОРДОННОГО ТУРИЗМУ

Ж. І. Бучко

zh.buchko@chnu.edu.ua

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Чернівці, Україна*

Досліджено тенденції міжкультурної взаємодії транскордонного співробітництва України та Румунії в галузі туризму. Визначено процеси міжкультурної комунікації через аналіз програм транскордонних проєктів та результатів їх реалізації в аспекті туристичної співпраці.

Ключові слова: транскордонна співпраця, транскордонний туризм, транскордонний проєкт, євро регіони, міжкультурна комунікація.

Міжнародний туризм – важливий напрям, який приносить значні надходження у бюджети країн. Румунія – стратегічний партнер України, й не лише на регіональному рівні, а також на рівні інтеграційних процесів з Європейським Союзом. Взаємодія Румунії та України в галузі туризму постійно зростає, тому загальний аналіз тенденцій на ринку туристичних послуг у рамках транскордонного співробітництва вимагає системного і детального аналізу.

Метою публікації є аналіз тенденцій міжкультурної комунікації українсько-румунського співробітництва в галузі туризму, зокрема й на прикладі Чернівецької області та Сучавського повіту. Питанням міжкультурної комунікації свого часу присвятили праці М'язова І.Ю., Бацевич Ф.С. Дослідники Мишланова С.Л., Пермякова Т.М. визначили, що «міжкультурна комунікація» – це процес спілкування (вербального й невербального) між комунікантами, котрі є носіями різних культур та мов, або сукупність специфічних процесів взаємодії людей, що належать до різних культур та мов [4]. Досвід